

Er elektriske og magnetiske felter helseskadelige?

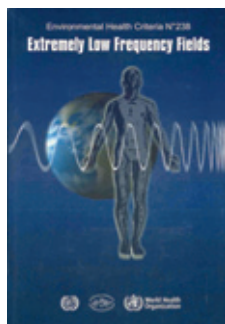
Verdens helseorganisasjon.

Extremely low frequency fields

Environmental health criteria series no. 238.

543 s, tab, ill. Genève: WHO, 2007. Pris CHF 50

ISBN 978-92-4-157238-5

Dette er en monografi i serien «Environmental Risk Criteria» som utgis av Verdens helseorganisasjon. Den er ment å være til hjelp for nasjonale og internasjonale myndigheter når de skal vurdere helse-

risiko for lavfrekvente felter og fatte beslutninger som gjelder risikoforvaltningen. Innholdet vil også være nyttig for andre som gjennom yrke, studier eller forskning møter problemstillinger om eksponering for lavfrekvente felter eller mulige helseeffekter av slik eksponering. For disse brukergruppene egner den seg også som oppslagsbok.

Første delen beskriver aktuelle eksponeringskilder, feltstyrker i omgivelsene, feltstyrker som induseres i kroppen og mekanismer for hvordan feltene kan påvirke oss. Både vel dokumenterte mekanismer som gjelder sterke felter og foreslåtte mekanismer som gjelder svake felter er omtalt. Størstedelen av boken handler om mulige effekter som er vurdert på grunnlag av forsøk med frivillige, epidemiologiske studier, dyreforsøk og in vitro-forsøk. Effektene inkluderer blant annet kognitive virkninger, effekter på ulike organsystem, reproduksjonseffekter og kreft. De siste kapitlene omhandler grenseverdier, grunnlaget for disse og tiltak for å sikre at grenseverdier ikke overskrides. Føre-var-tiltak diskuteres i forbindelse med mulige langtids-effekter ved eksponering for feltstyrker som er lavere enn anbefalte grenseverdier.

Emnet er omfattende behandlet på drøyt 500 sider, men et dekkende sammendrag og anbefalinger for videre forskning gjør at leseren raskt får en innføring i stoffet. Innholdsfortegnelsen er detaljert og gjør at det er lett å finne fram. Tabeller, blant annet med oversikt over relevante studier, bidrar også til oversikt. Figurer og diagrammer er benyttet hovedsakelig for å illustrere feltene inni i kroppen. Fordi boken dekker flere fagområder, vil deler av stoffet, og da spesielt på detaljnivå, være noe krevende avhengig av leserens faglige bakgrunn. Dette kompenseres til en viss grad med forklaringer i teksten og med en ordliste som omfatter de mest sentrale ordene.

Innholdet er faglig kvalitetssikret ved at mange eksperter på de aktuelle områdene har bidratt i flere trinn. Dette har vært en

tidkrevende prosess og dermed har det ikke vært mulig å inkludere de aller nyeste studiene. Fra og med 2006 er det få referanser. Allikevel gis det en meget god oversikt over kunnskapsnivået på området med nær 1 000 relevante referanser. Andre liknende bøker har vært utgitt tidligere av Verdens helseorganisasjon og andre, men denne er den mest oppdaterte. Boken vil derfor gi verdifull informasjon både til myndigheter med forvaltningsansvar innen det aktuelle området og til andre lesergrupper.

Gunnhild Oftedal

Avdeling for teknologisk
Høgskolen i Sør-Trøndelag
Trondheim

Kronisk sykdom – fortvilelsen, kampen, håpet

Graboy T, Zheutlin P.

Life in the balance

A physician's memoir of life, love, and loss with Parkinson's disease and dementia. 201 s.

New York, NY: Union Square Press, 2008.

Pris USD 20

ISBN 978-1-4027-5341-1

Graboy var en av Amerikas kjente kardiologer. Han arbeidet i nobelprisvinneren Bernard Lown's gruppe for kardiologi ved Harvard. Han var åpenbart en god doktor, like opptatt av det faglige som av det menneskelige perspektivet ved hjertesykdom. I tillegg var han en vakker og atletisk mann som løp maraton, spilte tennis og gikk på ski. Han var en stolt mann og lege, med godt grunnlag for sin stolthet. Han levde et vellykket familieliv med kone og to døtre. Konen døde av kreft, og etter noen år fant han en ny kvinne, fraskilt med tre voksne barn, og de giftet seg.

Men omkring år 2000, da han var 56 år, begynte det å skje forandringer. Gradvis ble han klossete og rotete, og etter hvert ble han krumbøyd og mistet sitt atletiske utseende. Han kjempet imot, benektet alle symptomer, fortsatte sin praksis og nektet å gi seg. Det ble klart at han led av Parkinsons sykdom med lewylegemedemens, og hans kolleger måtte tvinge ham til å gi opp praksisen i 2005. Hans nye kone følte med rette bitterhet over at hun var holdt for narr, men valgte å bli i kjærligheten. Familien, både den gamle og den nye, holder fast ved ham i kampen mot sykdommen og for mestring, verdighet og håp. Han tar sine medisiner, trener det han klarer (spinning), holder mot og humør oppe og er nøye med å styre unna bitterhet, surhet og sutring. Familien og det sosiale nettverket støtter ham i hans daglige kamp.

Boken er et ledd i kampen. Han beskriver sitt liv, sin skuffelse og fortvilelse, men

også sin nesten fanatiske vilje til å holde ut og ikke gi opp. Den er godt skrevet, med god hjelp av medforfatteren, som er journalist. Den inneholder tanker og følelser om sykdommen, familien, kampen, fortvilelsen og håpet. Naturlig nok kan den av og til virke selvpoptatt, men det er en del av sykdommen og kampen for livet. Han er klar over prognosen, reflekterer over slutfasen og døden, men konsentrerer seg om kampen og håpet.

Jeg tror at dette er en viktig og nyttig bok for alle leger som følger pasienter med alvorlige kroniske sykdommer. Den gir forståelse, innsikt og empati, og jeg håper at mange vil lese den.

Peter F. Hjort

Blommenholm

Kraftsentrum for norsk krisepsykologi i 20 år

Dyregrov K, Dyregrov A, red.

Krisepsykologi i praksis

237 s. Bergen: Fagbokforlaget, 2008.

Pris NOK 386

ISBN 978-82-450-0743-5

Dette er en bok som først og fremst dreier seg om historien til Senter for krisepsykologi i Bergen og senterets fremtid.

Innholdet består av et forord, 13 kapitler av 11 forskjellige forfattere, en omtale av disse

og et stikkordsregister. Forfatterne arbeider eller har arbeidet ved Senter for krisepsykologi i Bergen. Boken utgis i anledning av at senteret har vært i virksomhet i 20 år. I forordet gir Atle Dyregrov en grundig redegjørelse for hvordan senteret har utviklet seg til å bli et kraftsentrum for norsk krisepsykologi, og det omfattende arbeid som er nedlagt. Senteret har vært i aktivitet ved tallrike katastrofer både i Norge og i andre land, blant annet i samarbeid med Unicef, Røde Kors og Verdensbanken.

De siste 30 årene har det blitt en større forståelse av de psykiske helseproblemer som følger av katastrofer, og det er bygd opp en omfattende beredskap i landet. Senter for krisepsykologi har gjort en stor innsats i denne sammenhengen.

Kapitlene omhandler blant annet fremgangsmåten ved å gi dødsbudskap, å miste barn, kollegastøtte, organisering og ledelse, barn som lever med vold i familien, støtte ved presymptomatisk testing for genetiske

sykdommer og hvordan det påvirker hjelpere å arbeide med kriser og katastrofer. Et av de mest interessante kapitlene er om hjernen, integrering og traumebehandling ved Arne-Roar Blindheim. Han gir en oversiktlig og god beskrivelse av hjernens sentrale strukturer, hvordan disse påvirkes ved traumer og hvorfor det er nødvendig å arbeide både med emosjonelle, kognitive og motoriske faktorer for å gi god traumebehandling.

På flere områder er stoffet sentrert om virksomheten og erfaringene ved senteret. Dette er så vidt uttalt at det kunne vært reflektert i en undertittel. Mange tunge fagfolk, både nasjonalt og internasjonalt er det ikke referert til. Noen av kapitlene er til dels skrevet i jegform, med for mange personlige betraktninger. Noen kapitler har få eller ingen referanser, andre har overvekt av referanser til egne studier.

Boken er aktuell for fagfolk som mobiliseres ved kriser og katastrofer, men den kan også være aktuell for menigmann. Det savnes tallmateriale og systematikk som ville vært nødvendig for å synliggjøre forskningsfronten på et viktig område. Til tross for ovennevnte innvendinger anbefales den til alle som er interessert i krisepsykologiens vekst og virke i Norge.

Øivind Ekeberg

Akuttmedisinsk avdeling
Ullevål universitetssykehus

Ridning – helse og trivsel

Falch ST, red.

Terapiridning

Hesten – den fribente fysioterapeut. 143 s, ill.
Oslo: Tun forlag, 2008. Pris NOK 348
ISBN 978-82-529-3069-6

Denne boken er å betrakte som en lærebok i terapiridning. Den retter seg mot et bredt publikum, i første rekke fysioterapeuter, ergoterapeuter, leger og annet helsepersonell, men den er med sin praktiske vinkling også egnet for funksjonshemmede og deres foreldre.

Innholdet presenteres i åtte kapitler: terapiridning – hva og for hvem; hesten i terapiridning; hesten som terapeut; om balanse; praktiske forutsetninger for terapiridning; terapiridning og teori; oppbygning av terapitimer; erfaringer med terapiridning. Redaktør Sissel Thorson Falch har selv skrevet forordet basert på sin lange erfaring med terapiridning både som fysioterapeut og instruktør ved Edvin Kjell Thorson (EKT) rideskole og husdyrpark i Oslo.

Temaene dreier seg i all hovedsak om teori og praktisk erfaring med hestens fortrinn til bruk i behandling av fysiske og psykiske funksjonshemninger. Det gis

utfyllende eksempler på ulike pasientgruppers utbytte av terapiridning, samt detaljerte beskrivelser av oppbygning og gjennomføring av denne terapiformen. Det gjelder alt fra krav til hestemateriell og spesielle hjelpemidler til instruks for instruktører. Til tider kan dette bli for detaljerte beskrivelser som gjentas med samme ordlyd flere ganger.

De ulike kapitlene er delvis forfattet av kapasiteter innen pediatri (Jørgen Diderichsen) og anatomi og nevrobiologi (Per Brodal), som bidrar til å høyne den faglige kvaliteten. Foreldres beskrivelser av erfaringer med terapiridning og hvordan dette har bidratt til fremgang, glede og livslyst for barna, kan være inspirerende lesing for behandlere og andre foreldre som vurderer terapiridning som et nytt og alternativt behandlingstiltak.

Mange flotte bilder og skisser gjør boken tiltalende. Den mangler imidlertid en noe helhetlig struktur. En innledning med beskrivelse av terminologi og regelverk ville gjort leseren bedre i stand til å forstå budskapet. Det hadde også vært ønskelig med flere referanser i teksten som inspirasjon til å søke ytterligere kunnskap om denne terapiformen.

Forfatteren har over 40 års erfaring med terapiridning. Boken vil i særdeleshet være nyttig for alle som arbeider med behandling og rehabilitering av mennesker med fysisk og psykisk funksjonshemming. Den anbefales både for læring og etterlevelse.

Bente Berget

Universitetet for miljø- og biovitenskap
Ås

Boken for forbedringer i klinisk praksis

Batalden PB, Godfrey MM, Nelson EC, red.

Quality by design

A clinical microsystems approach. 459 s. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 2007. Pris GBP 45
ISBN 978-0-7879-7898-3

Denne boken gir den nødvendige kunnskap for å drive moderne forbedringsarbeid i klinisk praksis. Den kan ses som en arbeidsbok for moderne forbedringsarbeid med utgangspunkt i den forståelsen forskningen på såkalte

kliniske mikrosystemer har gitt oss, og som har sin forankring på Dartmouth Medical School under ledelse av Paul Batalden. Det handler om hva som betyr noe for å kunne

yte kliniske tjenester av høy medisinsk kvalitet. Forskingen er publisert i en rekke artikler i *Joint Commission Journal on Quality and Safety*.

Boken har en praktisk og pedagogisk utforming basert på forfatterens lange erfaring med klinisk forbedringsarbeid. Det er ikke nødvendig å lese fra perm til perm. Les forord og introduksjon for å forstå bakgrunnen og bli veiledet om hvordan man best kan dra nytte av stoffet. Hvis man ikke har god innsikt i forbedringskunnskap, vil jeg anbefale at man deretter begynner på kapittel 14: *The model for improvement*.

I de store diskusjonene om helsevesenets organisering og finansiering, synes forståelsen for den grunnleggende betydning av helsevesenets kliniske mikrosystemer å være bortimot fraværende. Vi trenger nå, mer enn noensinne, full oppmerksomhet på mulighetene som ligger i helsevesenets grunnorganisasjoner, der pasienter behandles, enten det er i kommunehelsetjenesten eller i spesialisthelsetjenesten. Det siste politiske utspillet, der søkelyset settes på samhandling, er viktig. Men det må ikke behandles isolert fra det å få system- og prosessstenkingen inn i all klinisk virksomhet, i mikrosystemene, som er «enhetene» i samhandlingskjedene. Vi har sett spede tilløp som viser lovende resultater, men den store mobilisering mangler. Vi skylder på tid og kompetanse – og økonomi, og selvfølgelig med en viss rett. Men har vi råd til å la være? Dette er en ledelsesutfordring som må tas på alvor.

Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten 2005–2015 trekker frem det å «styrke forbedringskunnskapens plass i utdanningene» som ett av fem hovedtiltak for å nå strategiens mål. Får vi et systematisk forbedringsarbeid på plass i de kliniske mikrosystemene, er forutsetningene til stede for å nærme seg dette målet.

Mange ledere i norsk helsevesen har ikke tilstrekkelig kompetanse i moderne forbedringsarbeid. Slik kan vi ikke ha det. Dette må alle ledere ha, og de helsefaglige utdanninger må komme på banen for å sikre at helsepersonell som utdannes i dag, har denne viktige kompetansen. Det finnes noe litteratur om kvalitetsforbedring på norsk. Den har vært til god hjelp for mange. Men med denne boken har vi fått en helhetlig tilvekst som etter min mening inneholder stort sett det som er nødvendig for å kunne være selvhjulpene.

Hans Asbjørn Holm

Oslo

Oppgitte interessekonflikter: Artikkelforfatteren har samarbeidet med Paul Batalden i ca. ti år og hadde et studieopphold ved Dartmouth Medical School vinteren 2002.